

## Objectives, Methods And Content of Teaching Art, Based on The Concept of Immanence In Deleuze's Thought

Bahram Moradi\*<sup>1</sup>, Alireza Mahmudnia<sup>2</sup>, Sussan Keshavarz<sup>3</sup>, Saeid Zaghmi<sup>4</sup>

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۱۰

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۰۳

Accepted Date: 2022/05/31

Received Date: 2021/08/25

### Abstract

Philosophy was out of breath in the twentieth century. Deleuze, like some philosophers, wanted to save philosophy. To do this, he created new concepts that he could use to present his ideas. One of the most important of these concepts is immanence. Different Deleuze scholars choose one of the approaches in the face of Deleuze is to use their ideas to develop different actions that some have applied his ideas in education. In the present study, the application of his ideas in The practice of teaching, especially the teaching of art.

Teaching is a concept with important and strategic elements and concepts; Appropriate goals, methods and contents are achieved Without any of these elements, teaching will not be achieved because teaching is a good environment for learning And this learning, regardless of the goals as a sign to be achieved, methods as a ride to ride towards the goal And content is like food without which goals cannot be achieved And most importantly, these elements must be dynamic and based on new ideas. Therefore, the purpose of this study is to identify the appropriate goals, methods and contents in teaching art based on the concept of Deleuze immanence.

Cronje (2018) in a study entitled "Rhizomatic implications for blended learning" addresses the web learning environment (3) where each person is a producer of knowledge. In this sense; Learners automatically generate knowledge. In this environment, what learners need to learn about content production is learned automatically. Google Translate provides a language learning platform for a traveler. Google Map informs us about the geography of our trip in another way. His definition of learning includes the process of relating to various ideas and sources of information, learning the path of critical thinking, continuous learning,

1. Graduated in philosophy of education, Faculty of Education and psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran.

\* Corresponding Author:

Email: Bahram.artedu2020@gmail.com

2. Associate professor, Faculty of Education and psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran.

3. Associate professor, Faculty of Education and psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran.

4. Associate professor, Faculty of Education and psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran.

and decision-making learning. Dr. Salehi's (2008) dissertation entitled "Random Teaching; Deleuze, Creative Discourse and Art" considers creativity from Deleuze's point of view as an event that occurs in the open air and beyond the existing situation and may be destructive or beneficial.

The method used is the reconstructed method of Franken's practical analogy, which has its roots in ancient Greece and Aristotle's theoretical and practical analogy, and its kind of practical analogy is used in the realm of practical wisdom and the extraction of educational elements. In practical analogy, one of the introductory propositions is a descriptive proposition that causes prescriptive conclusions to be obtained that are logically correct, while in theoretical analogy, the presuppositions are descriptive and the result is descriptive. There are many practical analogies in the field of applied knowledge such as the field of applied education. For example, it is possible to prescribe any guidelines or references regarding the selection of goals and contents of education, application of principles, methods that should be considered by teachers, using such analogies (Frankena, 1966)

The findings indicate that one pays attention to one's talents and strives to flourish them by relying on horizontal and deductive relations, And using texts that are preferably similar are important in Deleuze's view And activism can be an educational goal And used the analogy method to achieve it. Deleuze has also used this method. Regarding the content, we can say; Use preferably similar content, such as similar movies or theaters of the same genre. A look at the findings shows Deleuze's concepts that express his thoughts can be traced back to the emphasis only on aesthetics in teaching art.

One of Deleuze's basic concepts is the introspection derived from his ontological ideas, and in his book *Thousands of Plateaus* (2005) and *What is Philosophy* (1994), *Difference and Repetition* (1994), and *Statements in Philosophy* (1968). It can be seen that it has spinoza roots and can be used for educational purposes. According to Colebrook (2002), Deleuze and Guattari's encounter with the level of immanence is most evident in the two books: *What is Philosophy?* Which is theorized about the level of immanence and a thousand plateaus. To clarify the concept of immanence, Deleuze contrasted it with the concept of transcendence, relying on philosophers such as Spinoza, Hume, Kant, and Descartes. Deleuze's immanence is closely related to his other concepts. For example, the rhizome as an epistemological concept, when studied at the level and has nothing to do with the first and the lower, can be studied as a concept of introspection under the ontological dimension of Deleuze's philosophical thought, and this is true of some of his other concepts as well. Below is an example of a gesture extraction process; Prescription or suggestion process

A. immanence and its opposition to transcendence is one of the most basic concepts of Deleuze's philosophical ideas.

B. In ideas based on Deleuze's philosophical ideas, its immanence and opposition to transcendence must be taken into account.

C. immanence and its opposition to transcendence as one of the very basic concepts of Deleuze's philosophical thought should be considered as a major component in formulating the goals, methods and contents of teaching art.

Immanence and its opposition to transcendence is prescribed as one of the elements of Deleuze's philosophical ideas to be considered in formulating the goals, methods and contents of teaching art.

Considering that acting education is one of the important principles in sustainability, it is suggested that acting education be considered as the goal of art education. Considering that the intertwined and horizontal deductive method is one of the important principles in Deleuze's immanence, so it is suggested that the horizontal intertwined deductive method be considered as a method of teaching art. Given that the selection of content that is introverted and far from transcendental and almost homogeneous and similar is one of the important principles of Deleuze's survival, so it is suggested that preferably similar and enjoyable content to be considered for teaching art.

**Keywords:** Deleuze, Immanence Philosophy, Art Teaching, Rhizomatic

## اهداف، روش‌ها و محتوای تدریس هنر مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری در اندیشه دلوز

بهرام مرادی<sup>۱</sup>، علیرضا محمودنیا<sup>۲</sup>، سوسن کشاورز<sup>۳</sup>، سعید ضرغامی<sup>۴</sup>

### چکیده

تدریس، ایجاد زمینه مناسب برای یادگیری است و این یادگیری بدون توجه به اهداف، روش‌ها و محتوا محقق نمی‌گردد و مهم‌تر اینکه این عناصر باید پویا و مبتنی بر اندیشه‌های نو باشند. لذا هدف پژوهش حاضر، شناسایی اهداف، روش‌ها و محتواهای مناسب در تدریس هنر مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوز انتخاب شده است. روش استفاده شده روش بازسازی شده قیاس عملی فرانکنا هست که ریشه در یونان باستان و قیاس نظری و عملی ارسطو دارد و گونه قیاس عملی آن در قلمرو حکمت عملی و استخراج عناصر تربیتی کاربرد دارد. توجه به استعدادهای خود و تلاش جهت شکوفایی آن با تکیه بر روابط افقی و قیاسی و با استفاده از متون ترجیحاً مشابه در دیدگاه دلوز مهم هستند و کنشگری می‌تواند به‌عنوان یک هدف تربیتی باشد و جهت تحقق آن از روش قیاس استفاده نمود. در خصوص محتوا می‌توان گفت؛ از محتواهای ترجیحاً شبیه به هم همچون فیلم‌های مشابه یا تئاترهایی از یک سنخ استفاده شود. از مفاهیم دلوز که بیانگر اندیشه‌های وی هستند می‌توان جهت عبور از تأکید فقط بر زیبایی‌شناسی در تدریس هنر عبور کرد.

**کلیدواژه‌ها:** دلوز، درون‌ماندگاری، فلسفه، تدریس هنر، ریزوماتیک

۱. دانش‌آموخته‌ی رشته‌ی دکتری فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. (این مقاله مستخرج از رساله‌ی دکتری نویسنده مسئول می‌باشد)

Email: Bahram.artedu2020@gmail.com

\*نویسنده‌ی مسئول:

۲. دانشیار فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۳. دانشیار فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۴. دانشیار فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

## مقدمه و بیان مساله

اهمیت مطالعه دلوز<sup>۱</sup> از جمله فیلسوفان بزرگ معاصر از این جهت است که وی با ارائه ایده‌هایی تازه در فلسفه، همچون خلق مفاهیم تازه، مطالعه از میان، دوری از استعلا و ... قصد آن را داشت تا فلسفه را که، لقب شاه علوم را داشت (Altuner, 2013) و در کش و قوس تاریخ، به‌ویژه در شرایط معاصر و با قد علم کردن رقبایی همچون علوم انسانی و شاخه‌های مختلف آن از جمله علوم اجتماعی، علوم اطلاعات، بازاریابی، طراحی، تبلیغات و... به نفس افتاده بود به‌طوری‌که افلاطون بزرگ فیلسوف تاریخ فلسفه حتی خواب آن را هم نمی‌دید نجات دهد (Deleuze and Guattari 1994). وی احیاء فلسفه به‌عنوان بعدی از ابعاد مختلف زندگی را با تکیه بر خلق مفاهیم تازه، ضروری و امکان‌پذیر می‌دانست و در این راستا مفاهیم مختلف و جدید و گاه دشواری را خلق کرده است که فهم مفاهیم وی، فهم فلسفه او را ممکن می‌کند. از جمله مفاهیم مهم دلوز که بیانگر اندیشه‌های فلسفی وی می‌باشند به درون‌ماندگاری به‌عنوان مفهومی هستی‌شناختی می‌توان اشاره نمود.

پژوهش‌گران زیادی در ایران و خارج در خصوص اندیشه‌های فلسفی دلوز پژوهش نموده‌اند از جمله؛ (vartabedian (2018 در پژوهش خود با عنوان "چندگانگی و هستی‌شناسی در دلوز و باديو" به چندگانگی؛ یکی یا چند تا بودن وجود به‌عنوان یکی از بحث انگیزترین و چالشی‌ترین پرسش قدیمی فلسفه می‌پردازد. ایشان جبهه‌گیری دلوز و باديو را راجع به چندگانگی با تکیه بر سنجش ساختار چندگانگی به‌مثابه زمینه و بنیاد هستی‌شناسی مدنظر قرار می‌دهد. وی بحث یگانگی یا چندگانگی وجود را بحثی سیاسی و هوشمندانه دانسته و بر این باور است که بحث هستی‌شناسانه این‌چنینی می‌تواند از طریق رویکرد ریاضیاتی حل شود. به‌عنوان مثال این که در ریاضی یک اگر دو بشود ادامه دارد تا بی نهایت شماره و صورت دیگر قضیه این است که اگر یک، فقط یک باشد و دوئی وجود نداشته باشد یک، فلسفه درون‌ماندگاری بوده و بحث یگانگی و چندگانگی بحثی به هم مرتبط می‌باشد که در ارتباط با هم خوب فهمیده می‌شوند.

۱. فوکو وی را غول فلسفه معاصر دانسته و بر این باور بود که قرن معاصر قرنی دلوز خواهد شد. به اعتقاد sokal and brimont (1997: 154) از دلوز پژوهان معاصر؛ دلوز یکی از مهمترین فیلسوفان معاصر است که بیش از بیست کتاب منحصر به فرد در زمینه ی فلسفه نوشته است و به زعم bogue (2004) ایشان اندیشمند برجسته ای است که نظراتش طیف وسیع و متنوعی از رشته‌ها از جمله؛ ریاضیات، زیست‌شناسی، روانشناسی، علوم سیاسی و انسان‌شناسی، منطق، اخلاق، نقاشی، ادبیات، متالورژی و هنرهای تزئینی را در بر گرفته و نفوذ کرده است.

رساله دکتری والکرا<sup>۱</sup> که با عنوان "نوشتن نوشته‌های خود: میل دلوزی و نوشته‌های خلاق رشته (MFA)"<sup>۲</sup> به شیوه فراتحلیل با استفاده از رویکرد تفکر با نظریه در دو گروه همسان که فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد وزارت امور خارجه بودند؛ میزان میل و علاقه به نوشتن خلاقانه را بعد از گذشت چهار سال از فارغ‌التحصیلی سنجیده بود ایشان به این نتیجه رسیده بود که دانشجویانی که در گروهی بودند که با روش ریزوماتیک دلوز آموزش دیده بودند نسبت به دانش‌آموزانی که به شیوه معمول آموزش دیده بودند بیشتر بود (Walker, 2017).

در حوزه هنر مبتنی بر اندیشه‌های دلوز هم، پژوهش‌هایی انجام شده است از جمله؛ (Afrin, 2014:3)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به زیباشناسی دلوز و فرآیند آفرینش در نقاشی معاصر پرداخته است، وی در بحث‌های دلوز، گرایش به فرم و همزمان توجه به معنا را مهم می‌داند، اما هر دو را به‌مثابه اموری در فرایند در نظر می‌گیرد. او اثر هنری را به‌منزله یک سطح ترکیب‌بندی در نظر می‌گیرد. او دلوز را یک زیباشناس فرمالیست و پدیده شناس نمی‌داند. هر چند که دغدغه‌هایی از فرمالیست‌ها، مانند ریتم، رنگ‌پردازی را در او حس می‌کند. دلوز از دیدگاه آفرین، فیلسوفی هست که به عواملی همانند نمودار و نیروها می‌پردازد که مورد توجه فرمالیست‌ها نبوده است و بدین ترتیب آن‌ها را در هم می‌نوردد.

Zamani jamshidi (2019) در رساله دکتری خود به پیوند هستی-زیباشناسی و اخلاق-زیباشناسی در اندیشه ژیل دلوز پرداخته است، وی درصدد آن است نشان دهد مرزهای سنتی و کلاسیک بین حوزه‌های هستی‌شناسی، زیباشناسی، اخلاق و سیاست کنار گذاشته می‌شوند. وی اصطلاح هستی-زیباشناسی را از مفسران بنام هلندی دلوز وام می‌گیرد. بدیل هستی-زیباشناسی را در فیلسوف-شاه افلاطون می‌توان یافت. واضح اخلاق-زیبایی‌شناسی گاتاری هست. ریشه فلسفی آن را در نیچه و اسپینوزا و مفهوم بدن چه می‌تواند بکند می‌توان یافت. در شیزوفرنیا هم رگه‌های آن را می‌توان دید. هستی‌شناسی دلوز-گاتاری همان زیباشناسی هست و زیباشناسی هم آفریدن شیوه‌های جدید حیات می‌باشد. دلوز در پی انداختن طرحی نو در هستی‌شناسی هست که معایب هستی‌شناسی‌های کلاسیک را نداشته باشد.

1. Walker. GM

2. Master of Fine Arts

همچنین Cabedo-Mas and et al (2017) به نقش هنر در فهم مسائل فرهنگی و سیاست‌گذاری‌های تربیتی پرداخته‌اند، آن‌ها نتیجه گرفته‌اند تجزیه و تحلیل مستند اسناد آموزشی استرالیا و اسپانیا در رابطه با آموزش و یادگیری هنر، پاسخ‌هایی را در مورد میزان مشارکت هنرها در ایجاد جوامع صلح‌آمیز و پایدار ارائه می‌دهد و البته با برخی چالش‌های فعلی نقش هنر در مدارس مواجه است.

Moradi and bigdeli (2019) به نقش هنر در شکل‌گیری هویت کودکان مبتنی بر اندیشه‌های فلسفی-روان‌شناختی دلوز-گاتاری پرداخته‌اند. نتایج پژوهش فوق نشان می‌دهد جای توجه به نقش کنشگری هنر در مدارس و برنامه‌های درسی خالی می‌باشد. باید از حاشیه نگه‌داشتن هنر پرهیز نمود و به مرکز آورد. در پژوهش فوق انتقادات شدیدی بر روان‌شناسی و فلسفه مدرن وارد شده است و گذر از جزءنگری به کل‌نگری، گذر از توجه صرف به عقل و توجه به احساس مدنظر قرار داده شده است. پژوهش‌های دیگری همچون Westraat (2018) به یادگیری-خدمات در طول آموزش هنر، Wassermann (2017) به هنر تدریس تعاملی پرداخته‌اند. پژوهش‌های فراوان دیگری هم از جمله Loytonen (2017) با عنوان توسعه تربیتی با تربیت هنر سطح بالا، Rasmussen (2017) از تأثیر مثبت تربیت هنری در توسعه دموکراسی فرهنگی و پژوهش Komatsu (2017) که از نقش تربیت هنری در روشن ساختن چیزهای پنهان سخن گفته‌اند.

Porhosaini and et al (2014) در پژوهش خویش اقدام به استخراج دیدگاه‌های جان دیویی در خصوص هنر و زیبایی‌شناسی پرداخته و سپس به استخراج دلالت‌های آن در زمینه تدریس و یادگیری اقدام نموده بودند. Abdollahyar and et al (2019) تدریس خلاق را مبتنی بر اصول ریزوماتیک دلوز پیشنهاد داده است. وی با توجه به تغییر و تحولات روزافزون در فناوری و نظام‌های آموزشی و به تبع آن نیاز حیاتی به اندیشه‌ورزی و تفکر خلاق، تدریس خلاق را پیشنهاد داده است و بر این باور هستند که؛ از آنجایی که ملزومات تدریس خلاق آزادی، تجربه، خطرپذیری، انعطاف‌پذیری و نداشتن تعصب است با تکیه بر اصول ریزوماتیک دلوز از جمله اتصال، ناهمگونی، چندگانگی، گسست نادالیت‌گر، نقشه‌نگاری می‌توان الگویی را ارائه داد که در آن بر همکاری، گفت‌وگو، مشارکت، نوآوری و یادگیری فعال تأکید شود و به تبع آن تحریک تفکر انتقادی، فرصت‌های تغییر در روش‌های تدریس، تغییر در دیدگاه‌های معلمان پدید آید. moradi (2006) در پژوهش خویش که با هدف استخراج دلالت‌های پست مدرنیسم-به‌عنوان زمینه فکری دلوز-در تدریس انجام داده بود بر یادگیری‌های فعال و فردی و تمرکز زدا تأکید نموده بود.

در پژوهش Cronje(2018) با عنوان " دلالت‌های ریزوماتیک برای یادگیری تلفیقی" به محیط یادگیری وب(۳) می‌پردازد که هر شخصی تولیدکننده دانش هست. در این معنی؛ یادگیرندگان به صورت اتوماتیک تولیدکننده دانش هستند. در این محیط آنچه که لازم هست یادگیرندگان در خصوص تولید محتوا یاد بگیرند اتوماتیک‌وار یاد می‌گیرند. گوگل ترانسلیت<sup>۱</sup> زمینه یادگیری زبان خارجی را برای یک مسافرت فراهم می‌آورد. گوگل مپ<sup>۲</sup> به طوری دیگر ما را از جغرافیای سفرمان مطلع می‌کند. آنچه را که می‌خواهیم یاد بگیریم را بدانیم به سرعت می‌توانیم به دست آوریم. مقاله وی ۱- با استفاده از تئوری ریزوم به توسعه دادن یادگیری چندوجهی را می‌پردازد. ۲- چهارچوبی یکپارچه برای طراحی تجارب یادگیری ریزوماتیک را فراهم می‌کند. تعریف وی از یادگیری شامل فرایند ربط پیدا کردن به ایده‌ها و منابع اطلاعاتی گوناگون، یادگیری مسیر یافتن تفکری انتقادی، یادگیری ادامه‌دار و یادگیری تصمیم‌سازی می‌باشد.

رساله دکتری صالحی با عنوان " تدریس اتفاقی؛ دلوز، گفتمان خلاق و هنر" خلاقیت را از نقطه‌نظر دلوز رخدادی می‌داند که در فضای آزاد و با عبور از وضعیت موجود رخ می‌دهد و ممکن است مخرب یا سودمند باشد. ایشان در بخش‌هایی از رساله خود بعد از اشاره به تئوری‌های مختلف گفتمان خلاقیت از جمله مدرنیسم و پست مدرنیسم به رویکردهای مختلف در زمینه خلاقیت از جمله؛ رویکردهای روانی اجتماعی، رویکردهای روان‌سنجی، رویکردهای شناختی و خبرپردازی، رویکردهای فردی و اجتماعی و رویکردهای تلفیقی و رویکردهای اشتباه هم اشاره می‌کند. وی در قسمتی از رساله خود به استفاده از جعبه خلاقیت، هنر و اتفاق می‌پردازد و در نهایت به این اشاره می‌کند که آدم خلاق کسی است که ناممکن‌های خود را خلق و ممکن می‌سازد و سؤالاتی را طرح نموده و حل می‌کند. در نتیجه تحقیق خود هم آورده است که ما می‌توانیم ارزش شکستن را تدریس کنیم بدون آنکه به خلاقیت بدبین باشیم. ما می‌توانیم لذت از هرجومرج و شیوه‌هایی رویارویی با آن و دوست داشتن پیچیدگی‌ها را تدریس کنیم (Salehi(2008). همان‌طور که مشاهده می‌شود پژوهش‌های فراوانی در خصوص تدریس انجام شده است اما هیچ‌کدام از آن‌ها به اهداف، روش‌ها و محتواهای آموزش هنر مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری نپرداخته آن که در پژوهش حاضر با طرح سه پرسش روشن و صریح این کار انجام خواهد شد.

1. Google translate

2. Google map



### پرسش‌های پژوهش

- ۱- اهداف تدریس هنر مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوز کدامند؟
- ۲- روش‌های تدریس مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوز کدامند؟
- ۳- محتواهای مناسب مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوز کدامند؟

### روش پژوهش

این پژوهش به صورت کیفی و با استفاده از روش الگوی بازسازی شده قیاس عملی فرانکنا (نوع سوم و ترکیبی) انجام یافته است. قیاس عملی فرانکنا ریشه در یونان باستان و قیاس نظری و عملی ارسطو دارد. فرانکنا کاربرد قیاس نظری را در قلمرو حکمت نظری و در قلمروهایی همچون متافیزیک و فیزیک می‌داند و کاربرد قیاس عملی را در حکمت عملی و در قلمروهایی همچون اخلاق، سیاست و تربیت می‌داند. قیاس عملی از یک گزاره مقدماتی از نوع هست و نیست و نیز یک گزاره مقدماتی دیگر از نوع باید و نباید یا همان گزاره تجویزی تشکیل یافته است (Bagheri, K et al, 2010). در قیاس عملی یکی از گزاره‌های مقدماتی گزاره‌ای تجویزی است که سبب می‌شود نتیجه‌های تجویزی به دست آید که منطقاً درست است درحالی که در قیاس نظری مقدمه‌ها توصیفی بوده و نتیجه هم توصیفی می‌باشد. قیاس عملی در قلمرو دانش‌های کاربردی مثل قلمرو تعلیم و تربیت کاربردی زیاد دارد. برای نمونه تجویز هر گونه رهنمود یا اشاره‌ای در خصوص انتخاب اهداف و محتواهای تعلیم و تربیت، کاربست اصول، روش‌هایی که توسط معلمان باید مدنظر قرار گیرد، با بهره‌گیری از این گونه قیاس مقدور است (Frankena, 1966).

الگوی بازسازی شده قیاس عملی فرانکنا در زیر می‌آید.

الف- گزاره‌های واقع‌نگر

ب- گزاره بایدی

ج- توصیه عملی

د- گزاره اصولی علمی یا فلسفی

ه- گزاره تجویزی

جامعه مورد مطالعه، اندیشه‌های دلوز هست اما جهت پی بردن به اندیشه‌های وی کتاب‌های وی به ویژه کتاب‌هایی که در خصوص درون‌ماندگاری مطالبی داشتند از جمله "هزاران فلات" (۲۰۰۵) و فلسفه چیست؟ (۱۹۹۴)، تفاوت و تکرار (۱۹۹۴) و اظهاراتی در فلسفه (۱۹۶۸) انتخاب شدند. گردآوری

اطلاعات از طریق فیش‌برداری الکترونیکی و تجزیه و تحلیل آن با مراجعه به بندهایی که واحد تحلیل را تشکیل می‌دادند انجام یافت. پژوهش‌گران مختلفی از جمله طیبی ابوالحسنی (۲۰۱۹) بر این باورند که برای آغاز روش پژوهش کیفی و تحلیل آن مشخص کردن واحد تحلیل، عنصری کلیدی است و واحدهای تحلیل می‌تواند جملات، عبارات، بندها، بخش‌ها، فصل‌ها، کتاب‌ها، نویسندگان، مواضع ایدئولوژیکی یا هر چیز دیگری باشد (طیبی ابوالحسنی، ۲۰۱۹: ۸۲) که در پژوهش حاضر بندهایی انتخاب شدند که واژه درون‌ماندگاری را داشتند و یا توضیحات مرتبطی با درون‌ماندگاری داشتند. پس از استخراج آموزه‌ها با استفاده از روشی که قرابت بسیار نزدیکی با روش تحلیل فلسفی دارد و هدف آن دستیابی به فهم معتبر از معنای عادی یک مفهوم یا مجموعه‌ای مفاهیم مرتبط است (شورت<sup>۱</sup>، ۲۰۰۹: ۴۷) زمینه استخراج اهداف، روش‌ها و محتوای مبتنی بر اندیشه‌های دلوز فراهم شد. سپس با استفاده از قیاس عملی فرانکنا؛ اهداف روش‌ها و محتواهای مناسب با استفاده از روش بازسازی شده قیاس عملی و ترکیبی فرانکنا که در بالا توضیح داده شد، استخراج شدند. صحت و اعتبار یافته‌ها، ریشه در درست انتخاب کردن روش پژوهش دارد. روش پژوهش حاضر با تأیید تیم پژوهشی متخصص انجام یافته و اعتبار آن به این مرتبط است که از مسیر روش تحقیق انحرافی صورت نگرفته است و زیر نظر تیم تخصصی پژوهش انجام یافته است.

### یافته‌های پژوهش

- درون‌ماندگاری دلوز و تدریس هنر

یکی از مفاهیم اساسی Deleuze، درون‌ماندگاری است که برگرفته از اندیشه‌های هستی‌شناختی وی هست و در کتاب "هزاران فلات" (۲۰۰۵) و فلسفه چیست؟ (۱۹۹۴)، تفاوت و تکرار (۱۹۹۴) و اظهاراتی در فلسفه (۱۹۶۸) وی دیده می‌شود که ریشه‌ای اسپینوزایی دارد و می‌توان بهره‌ای تربیتی از آن برد. به‌زعم Colebrook (2002) مواجهه<sup>۲</sup> دلوز و گاتاری با سطح درون‌ماندگاری در دو کتاب به آشکارترین شکل دیده می‌شود: فلسفه چیست؟ که درباره سطح درون‌ماندگاری نظریه‌پردازی می‌شود و هزار فلات که در آن به گونه‌ای فعالانه؛ صبرورت‌های ژنتیکی و جغرافیایی، میکروبیولوژیکی، تاریخی و زیبایی‌شناختی‌ای را که تفکر از طریق آن‌ها ظهور می‌کند مورد واکاوی قرار می‌گیرد.

1. Edmund C.Short

۲. رو به رو شدن آگاهانه

دلوز جهت فهم مناسب این مفهوم یعنی درون‌ماندگاری، آن را با تکیه بر نظرات اسپینوزا، هیوم و کانت در تقابل با مفهوم استعلا تبیین می‌کند و در ادامه به ارائه تصویری از اندیشه با تکیه بر این مفهوم می‌پردازد و در کنار آن از مفاهیم دیگر هم بهره می‌گیرد.

(Deleuze and Guattari (1994: 45) می‌گوید: "هر بار که تعالی، وجودی عمودی و حکومتی از نوع امپراتوری در آسمان یا روی زمین، در کار باشد، با دین مواجهیم و هربار که درونمانی در کار باشد، با فلسفه مواجهیم" و با این گفته به اهمیت مفهوم درون‌ماندگاری اشاره دارد. دلوز با نامیدن اسپینوزا به‌عنوان شهریار و مسیح فلاسفه، او را یگانه فیلسوفی می‌داند که هرگز با تعالی کنار نیامده است. دلوز با تکیه بر امر درونمانی به جای خطا در فلسفه از توهم در فلسفه؛ به‌ویژه توهم تعمق، توهم تأمل و توهم مکالمه سخن می‌گوید. وی با تکیه بر مفهوم درونمانی از تجدید تصویر اندیشه سخن می‌گوید و ادعا می‌کند که هر کسی نتواند تصویر اندیشه را تجدید کند فیلسوف نیست او در این راستا از بازنمایی عبور کرده و وانمایی و خلاقیت در اندیشه را مطرح می‌نماید. دلوز در ادامه ذکر گذر از خطا به دنبال گذر از تهدیدات اندیشه، از جمله؛ حماقت، نسیان، آفازیا، هذیان و جنون را هم در دستور کار قرار می‌دهد و بر این باور است که ترس از این موارد اندیشیدن را از وظیفه اساسی اش که آفریدن است باز می‌دارد. وی جهت اشاره به توهمات از کانت<sup>۱</sup> کمک می‌گیرد وقتی که کانت می‌گفت اندیشه بیش از آنکه در معرض تهدید خطا باشد از سوی توهم‌های اجتناب‌ناپذیری تهدید می‌شود که از درون خود عقل بر می‌خیزند.

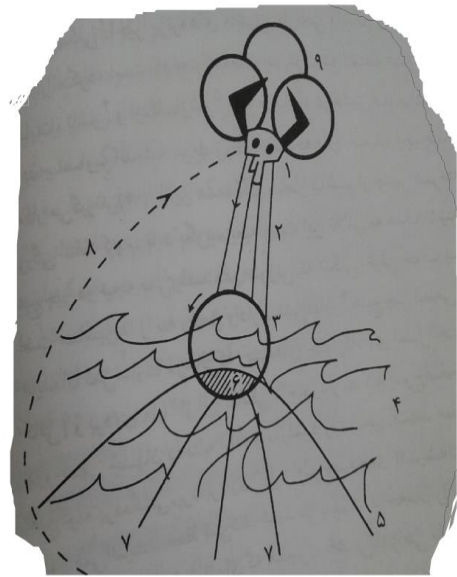
همان‌طور که قبلاً آورده شده است دلوز جهت روشن‌تر شدن مفهوم درون‌ماندگاری آن را با مفهوم استعلا با تکیه بر فیلسوفانی همچون اسپینوزا، هیوم، کانت و دکارت در تقابل و قیاس قرار داده است. فوکو به‌عنوان اندیشمند موردعلاقه دلوز که دلوز در خصوص وی هم کتابی را با عنوان فوکو نگاشته است، هم از دیگر فیلسوفانی هست که تلاش جهت خروج از انقیاد به استعلا را در سر داشت (Foucault, 1972). به‌زعم وی آشکارترین و عمومی‌ترین شکل امر استعلایی، حقیقت است و خطای اساسی ما این است که تصور می‌کنیم معانی و حقایقی وجود دارند که در انتظار تاویل شدن، آشکار شدن، یا افشا شدن هستند. این بیماری را (Deleuze (1988 و (Deleuze and Guattari (1994 به‌عنوان تاویل زندگی توصیف کرده و به تبعات منفی آن پرداخته و تاریخ فلسفه را تاریخ ساخت سطوح استعلا وصف کرده‌اند.

۱. کانت از هیوم ارث‌هایی برده بود.

در تاریخ فلسفه رنه دکارت تلاش داشت با طرح انگاره مرگ خدا به درونمانی آری بگوید. کانت قدری از مسیر درونمان را هموار کرد. اسپینوزا و هیوم هر دو به گونه‌ای در درونمانی غوطه خورده‌اند. دلوز هم جهت عبور از استعلا با تکیه بر درونمانی از تجربه‌گرایی استعلایی سخن به میان آورد. او بر این باور است که ما باید به دنبال بنیان‌های بیرونی همچون خدا و حقیقت نگردیم در این صورت اندیشه می‌تواند خلق کند (Deleuze and Guattari, 1994). دلوز نه مثل هیوم همه چیز را حسانی و نه مثل دکارت همه چیز را در قواعد اندیشه بلکه با کانت شباهت‌هایی دارد او بر این باور است تجربه، ریشه اندیشه هست و اما همه اندیشه نمی‌باشد. با نگاهی مقایسه‌ای به اشکال نمادین زیر اگر شکل سمت راست نمادی از تفکر درون‌ماندگار در نظر گرفته شود و شکل سمت چپ، نماد تفکر استعلایی در نظر گرفته شود قدری نگاه، نسبت به مفهوم درون‌ماندگاری روشن‌تر خواهد شد.



تعالی



درون‌ماندگاری

درون‌ماندگاری خود دلالت دارد بر یک هستی‌شناسی ناب، یک نظریه هستی که در آن، وحدت صرفاً یکی از ویژگی‌های جوهر و آنچه هست محسوب می‌شود. در نتیجه هستی از واحد صادر نمی‌شود

بلکه هستی تنها چیزی است که هست و بر فراز آن چیزی نیست. از آنجا که چیزی بر فراز هستی جای ندارد هستی سراسر یکدست خواهد بود وانگهی درون‌ماندگاری ناب، مستلزم یک اصل برابری هستی است، یا استقرار هستی برابر: هستی نه تنها فی‌نفسه برابر است، بلکه می‌بینیم که به‌صورتی برابر در همه‌جا حاضر است. در این هستی‌شناسی دیگر با سلسله‌مراتب هستندگان سروکار نداریم. واحدی بر فراز هستی جای ندارد که منزلت و سلسله‌مراتب هستندگان با توجه به میزان فاصله آن‌ها از مبدأ مشخص شود بلکه هر هستنده مستقیماً وابسته به خداوند است و از برابری هستی بهره‌مند و بی‌واسطه تمام آنچه را هستی هست را دریافت می‌کند. درون‌ماندگاری، با هرگونه تفوق علت، هرگونه الهیات سلبی، هر روش تشبیه و هر تصور سلسله‌مراتبی از جهان در ضدیت است (Deleuze, 1991).

درون‌ماندگاری به‌عنوان یکی از مفاهیم هستی‌شناختی دلوز در کنار دیگر مفاهیمی مهم همچون؛ شدن، تفاوت‌سازی، ویرچوآلیتی و آکچوآلیتی، ریزوماتیک، پساساختارگرایی، نفی فراروایت، روابط افقی، اندیشه کوچ‌گرا، تکثرگرایی، قلمروزدایی و قلمروسازی، نفی فراروایت، نفی سلسله‌مراتب، رد روایت‌های کلان، گذر از تأکید صرف بر عقل و نزدیک شدن به شهود قرار دارد و مفهومی تنها نیست بلکه در مفصل‌بندی و ارتباطی ریزوماتیک با دیگر مفاهیم قرار دارد.

بر اساس مفهوم درون‌ماندگاری و مفاهیم در ارتباط ریزوماتیک با هم، این مفاهیم استنباط می‌شود که در تدریس هنر: ۱- با توجه به مفهوم درون‌ماندگاری؛ بر تکیه بر خود، با تکیه بر مفهوم شدن؛ تکیه بر فرایند، با توجه به مفهوم تفاوت؛ تکیه بر گذر از تلاش برای شبیه شدن به دیگری در اولویت باشد. ۲- همزمان بر استعدادها و بالفعل شدن آن‌ها توجه شود البته باید مدنظر باشد که هر کس کاملاً مشخص نیست که چه می‌تواند شود، استعداد فقط یک شکل هیولایی است. ۳- با توجه به مفهوم ریزوماتیک استنباط می‌شود که هر کس می‌تواند مستقلاً و بدون وابسته به ساختار عمودی در ارتباط با روابط افقی رشد کند. ۴- با توجه به مفهوم پساساختارگرایی که دلوز هم در چتر آن مفهوم قرار می‌گیرد باید تکیه بر آن شود که از ساختارهای دست و پا گیر در تربیت باید عبور کرد. ۵- با توجه به مفهوم کوچ‌گرایی در دلوز پیشنهاد می‌شود که در تربیت تلاش شود تا اسیر شدن به بندها و قوانین دست و پا گیر موجود‌هایی یابند. ۶- با توجه به مفهوم قلمرو زدایی و قلمروسازی پیشنهاد می‌شود که از چیزهایی بی‌ارزش فاصله گرفته و در پی انداختن طرحی نو باشند. ۷- با توجه به مفهوم رد فراروایت می‌توان استنباط کرد که می‌توان از حاکمیت کلان روایت‌هایی همچون تکیه بر کتاب در آموزش و ... عبور کرد. ۸- با توجه به مفهوم نفی سلسله‌مراتب در دیدگاه دلوز می‌توان استنباط کرد

که در آموزش و پرورش می‌توان از تکیه بر تدریس ورق به ورق کتاب یا قطعی بودن نظرات مافوق عبور کرد. ۹- با توجه به عبور از تأکید صرف بر عقل و تأکید بر شهود پیشنهاد بر گذر از تأکید صرف بر درس ریاضی و تأکید بیشتر بر دروسی همچون هنر می‌شود. ۱۰- با توجه به دیگر مفاهیم موجود توجه به استعدادهای فرد و تحقق آن‌ها، ارتباط با همسالان و خلق مفاهیم تربیتی و ارتباط عمیق با محیط از دیگر موضوعاتی است که با توجه به دیدگاه‌های دلوز باید در تربیت مورد توجه قرار گیرد. در زیر، یک نمونه از فرایند استخراج اشارات آورده شده است.

#### • فرایند تجویز یا پیشنهاد

الف- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه‌های فلسفی دلوز هست.

ب- باید در اندیشه‌های مبتنی بر اندیشه‌های فلسفی دلوز، درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا لحاظ گردد.

ج- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوز باید در تدوین اهداف، روش‌ها و محتواهای تدریس هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد. درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از عناصر اندیشه‌های فلسفی دلوز تجویز می‌شود در تدوین اهداف، روش‌ها و محتواهای تدریس هنر مدنظر قرار گیرد. در ادامه به‌صورتی خلاصه به پاسخ به پرسش‌های پژوهش اقدام خواهد شد.

تعلیم و تربیت رسمی با برنامه‌ریزی درسی محقق می‌شود که عناصر آن از دیدگاه صاحب‌نظران گوناگون مختلف است. (Sarkhosh and et al (2021) اهداف (شناختی، نگرشی، عملکردی)، روش‌ها (سنتی، فعال) و محتواهای (سازمان‌دهی، روش‌های ارائه) تعلیم و تربیت را عناصری مهم و اولویت‌دار در برنامه‌ریزی درسی به‌عنوان مهم‌ترین جنبه تعلیم و تربیت رسمی در کنار عناصر دیگری همچون فعالیت یادگیری (انفرادی، گروهی)، مواد آموزشی (ویژگی، انواع منابع)، فضا (ویژگی‌های فیزیکی، تجهیزات)، زمان (مدت زمان، توجه به آمادگی و سن)، گروه‌بندی (توجه به ماهیت مسئله، جنسیت، سن، ناهمگنی، تعداد اعضاء)، ارزشیابی (توجه به تفاوت فردی، فرایندی، کمی، توصیفی) می‌داند (Sarkhosh and et al, 2021). سرخوش روش‌هایی همچون بازی، پانتومیم، قصه‌خوانی و قصه‌گویی، اکتشافی، اکتشافی هدایت شده، تئاتر، نمایش، انیمیشن، ایفای نقش توسط کودک، پرسشگری، روش‌های ترکیبی، بارش فکری، تهیه گزارش، بحث و گفت‌وگو، کاوشگری، نمایش خلاق،

گردش علمی، یادگیری مبتنی بر تکلیف، رویکرد سؤال محور، واحد فعالیت، پروژه، مشارکتی، روش استقرایی را از مهم‌ترین روش‌های تدریس فعال می‌داند. محتوا را سازمان‌دهی محتوا متناسب با هدف، متناسب با تفاوت‌های فردی یادگیرندگان، متناسب با سن هیجانی، متناسب با سن عقلی یادگیرندگان، متناسب با نیازها و علایق یادگیرندگان، مشارکتی و فعال ذکر می‌کند. توجه به سازمان‌دهی عمودی یعنی ساختار دانش یادگیرندگان، کشف هدایت شده، ارائه محتوا از ساده به مشکل و از عینی به ذهنی، تفکر محور بودن محتوا و فضای اجتماعی محتوا و روش‌های ارائه محتوا همچون تصویری مانند نقاشی، عکس و پوستر را از ویژگی‌های محتوا می‌داند. روش نمایشی مانند ایفای نقش، فیلم، انیمیشن، شنیداری مانند موسیقی، شعر، قصه و داستان ورزش و بازی‌های فردی و گروهی نوشتاری و مکتوب مانند کتاب و مجله پرسش و پاسخ سقراطی را از روش‌های تدریس می‌داند. اهداف مختلفی همچون پرورش خودکارآمدی تصویری، توانایی حل مسئله اکتشافی، پرورش خلاقیت، پرورش احساس شایستگی، کاهش اضطراب، پرورش درک دیگران، مدیریت استرس، پرورش مهارت تشخیص هزینه-فایده و پرورش انواع تفکر از دیگر هدف‌های تدریس بیان می‌کند.

الگوی اشتاینر یکی از الگوهای برنامه درسی هست. در الگوی اشتاینر کشف شباهت بین پدیده‌ها، کشف تفاوت بین پدیده‌ها، فرصت برای تمرین سکوت، کشف روابط بین اشکال و اشیاء، مفاهیم معنوی (روح، مرگ، خدا)، فرصت برای خود ابرازی، فراهم کردن شرایط محیط خانه سخن گفتن در مورد آینده، پرورش مهارت حدس زدن و سخن گفتن از زبان جانوران و گیاهان اهمیت دارد. باید در بعد محتوا تناسب با نیازهای واقعی دانش‌آموزان، مطالعه طبیعت، حفظ محیط زیست، مهربانی با حیوانات اهلی، تجربیات زیستی کودکان، قصه‌های بومی و محلی، و استفاده از زبان مادری توجه شود. روش استفاده از بازی، استفاده از بازی‌های فکری، استفاده از نمایش‌های خلاق، تنوع فعالیت‌ها (فردی، گروهی و خارج از مدرسه)، مهارت‌های زیبایی‌شناختی، انجام فعالیت‌های طبیعی (گل کاری، پخت و پز و ...) و پرورش مهارت‌های اقتصادی ضروری (خرید و ...) مهم قلمداد می‌شود: Pourdaoud, 2020.

(10).

#### ۱- اهداف تدریس هنر مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوز کدامند؟

با توجه به دید درون‌ماندگار اسپینوزایی دلوز و فاصله گرفتن از استعلا، بدن در مرکز قرار می‌گیرد و باید با بدن‌ها یا چیزهایی ارتباط برقرار کند که بتواند از متلاشی شدن فاصله گرفته و به قدرتمند شدن نزدیک شود (Deleuze, 1988). با این دید با توجه به اینکه بدن باید کنشگر باشد تا بتواند بدن

یا چیزهایی را که موجب افزایش قدرتش می‌شود ارتباط برقرار کند و از چیزهایی که موجب کاهش قدرت یا متلاشی شدن می‌شوند دوری جوید. لذا بهترین پیشنهاد این است که آموزش کنشگری به‌عنوان اهداف آموزش هنر در نظر گرفته شود.

#### • فرایند استخراج اهداف تدریس (گام اول)

الف- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه‌های فلسفی دلوز هست.

ب- باید در اندیشه‌های مبتنی بر اندیشه‌های فلسفی دلوز، درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا لحاظ گردد.

ج- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوز است لذا در تدوین اهداف، روش‌ها و محتواهای تدریس هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد.

#### فرایند استخراج اهداف تدریس (گام دوم)

• ه- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوز در تدوین اهداف هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد.

• و- کنشگری یکی از اصول مهم درون‌ماندگاری هست .

• ز- با توجه به اینکه آموزش کنشگری یکی از اصول مهم درون‌ماندگاری است لذا پیشنهاد می‌گردد آموزش کنشگری به‌عنوان هدف آموزش هنر مدنظر قرار گیرد.

#### ۲- روش‌های تدریس مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوز کدامند؟

با توجه به دید درون‌ماندگارِ دلوز و دوری از استعلا در نگرش معرفت‌شناختی وی بهترین روشی که خودِ دلوز هم در نظریات مختلفش استفاده کرده و در کتاب فلسفه چيستِ وی در مقایسه هنر، فلسفه و علم دیده می‌شود، دید قیاسی است (Deleuze and Guattari, 1994) لذا پیشنهاد می‌شود روشی قیاسی به‌عنوان یکی از روش‌های مورد پسند دلوز در آموزش هنر استفاده گردد. به‌عنوان مثال ضرورتی ندارد با یک معیار بیرونی اثر هنری یک دانش‌آموز یا فراگیر مورد ارزیابی قرار گیرد بلکه با معیاری که توسط خود دانش‌آموزان در قیاس با اثرات هنری هم‌کلاسی‌ها استخراج می‌گردد می‌توان به ارزیابی اثرات هنری دانش‌آموزان پرداخت. افقی و در کنار هم بودن نمونه‌ها با توجه به مفهوم در هم تنیدگی و ریزوماتیک دلوز مهم است نه در مرکز یا در حاشیه قرار گرفتن یا در طول هم قرار گرفتن.



**۳- فرایند استخراج روش‌های تدریس (گام اول)**

الف- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه‌های فلسفی دلوژ هست.

ب- باید در اندیشه‌های مبتنی بر اندیشه‌های فلسفی دلوژ، درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا لحاظ گردد.

ج- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوژ است لذا در تدوین روش‌های تدریس هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد.

**فرایند استخراج اهداف تدریس (گام دوم)**

۴- ه- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوژ در تدوین روش تدریس هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد.

۵- و- روش قیاسی در هم تنیده و افقی یکی از اصول مهم درون‌ماندگاری هست .

۶- ز- با توجه به اینکه روش قیاسی در هم تنیده و افقی یکی از اصول مهم درون‌ماندگاری دلوژ است لذا پیشنهاد می‌گردد روش قیاسی در هم تنیده افقی به‌عنوان روش تدریس هنر مدنظر قرار گیرد.

**۷- محتواهای مناسب مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری دلوژ کدامند؟**

با توجه به دید درون‌ماندگار دلوژ و پرهیز از استعلا و از سوی دیگر پیشنهاد مواجهه‌هایی جهت یادگیری (Deleuze, 2008) به‌ویژه مواجهه‌هایی خوشحال‌کننده در دید اسپینوزایی (Deleuze, 1988) ، پیشنهاد می‌شود از آموزش محتواهایی که ممکن است با هدف حفظ کردن و انتقال می‌باشند فاصله گرفته شود و از طریق مقایسه محتواهای ترجیحاً مشابه و لذت بخش به جای آموختن اندیشه‌ها به اندیشه ورزی توجه گردد.

دلوژ با تکیه بر مفاهیمی همچون؛ شدن، درون‌ماندگاری، رد بازنمایی و ... تلاش در انداختن طرحی نو و فاصله گرفتن از افلاطون، بزرگ فیلسوف دوران باستان و تاریخ فلسفه و افلاطون زمان یعنی هگل است. وی معرفت‌شناسی بازنمایی افلاطون و دکارت را که مبنی بر تقلید و محاکاتی از جهان و عالم عقلی است در فلسفه و حتی هنر رد می‌کند (Elyasi, 2009). رد بازنمایی، رد تقلید و محاکات، رد نظریه مطابقت سنتی و ارائه نظر جدید، گذر از ذات به طرف رابطه‌ها مفاهیمی هستند که ارتباطی ریزوماتیک با مفهوم درون‌ماندگاری دلوژ دارند و از آن هم قابل استنباط می‌باشند.

پژوهش‌گران مختلفی در حوزه مفهوم درون‌ماندگاری به‌عنوان یکی از مفاهیم هستی‌شناختی دلوز پژوهش نموده‌اند و نتایجی را گرفته‌اند از جمله؛ (Judith and Tuinen, 2017) در مقاله خود با عنوان "درون در دلوز و اسلوتر دایک" از ارتباط درون انسان با بیرون یا محیط اطراف بحث می‌کنند. بحث و مناظره و احتیاجات آنان با ارجاع به زیست‌شناسی به نام اسکول<sup>۱</sup> اوج می‌گیرد. جهت‌گیری دایک محافظه‌کارانه بوده و بر این باور است که انسان با نظر به حفظ خود ارتباطش را با بیرون توسعه می‌دهد و تعریف می‌کند و دلوز و گاتاری بر این باورند که ارتباط درون با بیرون بحثی هستی‌شناسانه بوده و با مفهوم درون‌ماندگاری هم قابل توجیه است. این دو جبهه موجود هر کدام با رویکرد متفاوت خودشان به بحث می‌پردازند. ارتباط درون با بیرون، ارتباط با بیرون با حفظ خود، درون‌ماندگاری در ارتباط با مفهوم درون‌ماندگاری هستند. (vartabedian, 2018) در پژوهش خود با عنوان "چندگانگی و هستی‌شناسی در دلوز و باديو" به رویکردشان در زمینه چندگانگی به‌عنوان بنیاد هستی‌شناسی؛ یکی یا چند تا بودن وجود به‌عنوان یکی از بحث انگیزترین و چالشی‌ترین پرسش قدیمی فلسفه می‌پردازند که می‌تواند با رویکرد ریاضی حل شود. به‌عنوان مثال این که در ریاضی یک اگر دو بشود ادامه دارد تا بی نهایت شماره و صورت دیگر قضیه این است که اگر یک فقط یک باشد و دوئی وجود نداشته باشد یک فلسفه درون‌ماندگاری بوده و بحث یگانگی و چندگانگی بحثی به هم مرتبط می‌باشد که در ارتباط با هم خوب فهمیده می‌شود. مفهوم درون‌ماندگاری (haidari and et al, 2016) را در مفهوم ابر انسان نیچه - که در مقابل واپسین انسان که آمادگی آری گویی برای کارهای بزرگ و فراتر رفتن از خیر و شر است (Sommer and Keith, 2006) - می‌توان یافت.

#### • فرایند استخراج محتواهای مناسب تدریس (گام اول)

الف- درون‌ماندگاری تقابل آن با استعلا یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه‌های فلسفی دلوز هست.

ب- باید در اندیشه‌های مبتنی بر اندیشه‌های فلسفی دلوز، درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا لحاظ گردد.

ج- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوز است لذا در تدوین روش‌های تدریس هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد.

### • فرایند استخراج اهداف تدریس (گام دوم)

ه- درون‌ماندگاری و تقابل آن با استعلا به‌عنوان یکی از مفاهیم بسیار اساسی اندیشه فلسفی دلوز در تدوین محتواهای مناسب تدریس هنر به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی مدنظر قرار گیرد.

و- انتخاب محتواهای درون‌ماندگار و به دور از استعلا و تقریباً همجنس و مشابه از اصول مهم درون‌ماندگاری هست.

ز- با توجه به اینکه انتخاب محتواهای درون‌ماندگار و به دور از استعلا و تقریباً همجنس و مشابه یکی از اصول مهم درون‌ماندگاری دلوز است لذا پیشنهاد می‌گردد محتواهای ترجیحاً مشابه و لذت بخش برای تدریس هنر مدنظر قرار گیرد.

### نتیجه‌گیری

دلوز به‌عنوان فیلسوفی که فلسفه را خلق مفاهیم نو می‌داند، برای ارائه اندیشه‌های خود به‌عنوان یک فیلسوف، مفاهیمی را خلق کرده است. از جمله کلیدی‌ترین مفاهیم وی درون‌ماندگاری می‌باشد که می‌توان زیر ابعاد اندیشه هستی‌شناختی وی قرار داد هر چند که این مفهوم در ارتباطی تنگاتنگ و تودرتو و ریزوماتیک با دیگر مفاهیم او می‌باشد. مثلاً ریزوم به‌عنوان یک مفهومی معرفت‌شناختی وقتی که در سطح مطالعه می‌شود و اولی و سفلی را کاری ندارد می‌تواند همچون مفهوم درون‌ماندگاری زیر بعد هستی‌شناختی اندیشه فلسفی دلوز مطالعه شود و این در مورد بعضی از دیگر مفاهیم وی هم صدق می‌کند.

اما دلوز هر چند که فیلسوف تعلیم و تربیت نبوده لیکن در خصوص تعلیم و تربیت و آموزش از جمله آموزش و تدریس هنر می‌توان از نظرات وی استفاده نمود و عده‌ای از پژوهشگران اقدام به بهره بردن از نظرات وی در ابعاد مختلف زندگانی نموده‌اند که در متن مقاله اشاره شده است.

در مقاله حاضر تلاش بر این شد تا با استفاده از مفهوم مهم و کلیدی دلوز در خصوص اهداف، روش‌ها و محتواهای تدریس هنر دلالت‌هایی استخراج گردد تا با توجه به دیدگاه‌های جدید دلوز قدمی رو به جلو در خصوص تدریس هنر فراهم آید و آن هم این بود که در خصوص اهداف هنر؛ از توجه صرف در هنر و تدریس هنر به بعد زیبایی‌شناختی هنر عبور شود و به دیگر ابعاد هنر در تدریس هنر از جمله آموزش کنشگری توجه گردد. آموزش کنشگری مبتنی بر مفهوم درون‌ماندگاری و دوری از استعلا دلوز با دیگر مفاهیم او هم سازگار است. نتایج پژوهش حاضر در بعد هدف تدریس با پژوهش Walker (2017) با عنوان "نوشتن نوشته‌های خود: میل دلوزی و نوشته‌های خلاق" که به یادگیری

نوشتن خلاقانه بعد از چهار سال از فارغ‌التحصیلی از دانشگاه پرداخته بود همخوانی و همسویی مستقیم ندارد و با پژوهش (loytonen, 2017) به توسعه هدف تربیتی پرداخته است همسویی غیرمستقیم دارد. به طوری که می‌توان گفت آموزش کنشگری می‌تواند به‌عنوان یکی از اهداف توسعه تربیتی قلمداد شود. پیشنهاد می‌گردد در تدریس‌های معلمان و یاددهندگان از جمله درس هنر، آموزش کنشگری به‌عنوان هدف تربیتی لحاظ گردد.

در خصوص روش‌های تعلیم و تربیت روشی که خود دلوز در کتاب فلسفه چیست (۱۹۹۴) در مقایسه علم و فلسفه و هنر از آن استفاده کرده است و در دیگر کتاب‌های وی هم به وفور دیده می‌شود روش قیاسی هست. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش (Abdullah yar and et al, 2019) همسویی غیرمستقیم دارد به طوری که تدریس خلاقانه روشی منتج از روش قیاسی می‌تواند باشد و روش قیاسی حاصل این پژوهش، در تدریس، به صورتی غیرمستقیم با پژوهش کروئزه با عنوان "دلالت‌های ریزوماتیک برای یادگیری تلفیقی" که به یادگیری اتوماتیک وار در محیط وب پرداخته است، دارد زیرا که با به کار بردن روش قیاسی هم یادگیری اتوماتیک وار اتفاق می‌افتد. پیشنهاد می‌گردد روش قیاسی در تدریس درس هنر مدنظر معلمان قرار گیرد.

محتواهای ترجیحاً مشابه برای محتواهای مناسب مبتنی بر دیدگاه دلوز پیشنهاد داده شده است. نتایج پژوهش حاضر ارتباط مستقیمی با پژوهش (Westraadt, 2018) با عنوان یادگیری خدمات در طول آموزش هنر دارد چون از طریق قیاس محتواهای تقریباً مشابه می‌توان به اهداف تربیتی مختلف دست پیدا کرد. پیشنهاد می‌گردد استفاده از محتواهای مشابه جهت قیاس انتخاب گردد مثلاً نمایشنامه مدرن با نمایشنامه سنتی که هر دو نمایشنامه هستند مقایسه شود.

محدودیتی که پژوهش با آن مواجه هست و این‌گونه پژوهش‌ها مواجه می‌باشند پیچیده بودن روش‌های پژوهش کیفی هست که به جهت نو بودن آن‌ها می‌باشد. جهت روشن‌تر شدن آن‌ها و کاهش پیچیدگی‌شان پژوهش‌های فراوانی را می‌طلبد و حمایت مالی هم نیاز دارد.

**تعارض منافع**

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

**ملاحظات اخلاقی**

در فرآیند انجام پژوهش حاضر، اصول اخلاق حرفه‌ای مرتبط با پژوهش رعایت شده است.

**حامی مالی**

کلیه هزینه‌های پژوهش حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شده است.

**References**

- Abdullah Yar, A., et al. (2019). Explain the creative teaching model based on the rhizomatic principles of Deleuze. *Quarterly Journal of Educational Innovation*. No. 69 of the eighteenth year. Pp. 84-61.[ In Persian]
- Afarin, F. (2014). Deleuze's Aesthetics and the Process of Creation in Contemporary Painting. PhD Thesis, Al-Zahra University.[ In Persian]
- Alan Sokal and Jean Bricmont. (1997). *Fashionable nonsense: postmodern intellectuals' abuse of science*. Picador New York, Printed in the United States of America.
- Altuner. Ilyas. (2013). Conceptual Determination of the Criticism of Metaphysics in Kant's Philosophy. *Beytulhikme an International Journal of Philosophy*. Iğdır University Volume 3 Issue 2.
- Bagheri, K., et al. (2010). *Approaches and research methods in the philosophy of education*. Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies.[ In Persian]
- Bogue, Ronald. (2004). *Search, Swim and See: Deleuze's Apprenticeship in Signs and Pedagogy of Images*. Wiley-Blackwell. 350 Main Street, Malden, MA 02148. <http://www.wiley.com/WileyCDA>
- Cabedo-Mas, A., Nethsinghe, R., & Forrest, D. (2017). The role of the arts in education for peacebuilding, diversity and intercultural understanding: A comparative study of educational policies in Australia and Spain. *International Journal of Education & the Arts*, 18(11).
- Colebrook, C. (2002). *Gilles Deleuze*. Routledge: London and New York.
- Cronje, J.C. (2018). *Learning 3.0: rhizomatic implication for blended learning*. Cape peninsula: university of technology.

Deleuz, G. (1988). *Spinoza: Practical Philosophy*, Translated by Robert Hurley. San Francisco: City Lights Books.

Deleuze, G., & Guattari, Felix. (2005). *A thousand plateaus, capitalism and schizophrenia*. Eleventh printing. Translation and foreword by Brian Massumi. University of Minnesota Press Minneapolis London.

Deleuze, G., & Felix Guattari. (1994). *What is philosophy?* Translated by Hugh Tomlinson and Graham Burchell. Columbia University Press New York.

Deleuze, G. (2008). *Proust and signs: the complete text*. Translated by Richard Howard: *theory out of bounds*, volume 17. Publisher: A&C Black.

Deleuze, G. (1988). *Deleuze: Foucault*. Translated and edited by Sean Hand. Athlone Press.

Deleuze, G. (1991). *Empiricism and subjectivity: an essay on Hume's theory of human nature*. Translated by Constantin V. Boundas. Columbia University Press. New York.

Deleuze, G. (1994). *Difference and Repetition*. Translated by Paul Patton. Athlone Press. London New York.

Deleuze, Gilles. (1968). *Expressionism in Philosophy: Spinoza*. Zone Books.

Eliassi, T. (2009). *Designing and explaining the ontological foundations of volumetric knowledge versus tree and rhizomatic knowledge and its implications for teaching*. Master Thesis of Tarbiat Modares University.

Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge and the discourse on Language*, trans. A. M. Sheridan Smith. New York. Pantheon

Frankena, W. (1966). *A model for analyzing a philosophy of education*. *The High School Journal*, 50(1), 8–13.

Heidari, A. A., et al. (2016). *Optical Ontology: A Study of the Foundations of Positive Ontology by Gilles Deleuze in Pre-kantian and Post-kantian Philosophers*. *Quarterly Journal of Research in Philosophy and Theology*, 48<sup>th</sup> consecutive issue 97. Pp. 53-27.

Judith, Wambacq, & Tuinen, Sjoerd. (2017). *Interiority in Deleuze and Sloterdijk*. Palgrave Communications (online), Vol. 3, p.1-7. ISSN. Article number: 17072

Komatsu, Kayoko. (2017). *Art Education as Folding and Unfolding of Things*. Tokyo University of the Arts, Department of Art Education, Faculty of Fine Arts. *Journal of Education and Training Studies*. Vol. 5, No. 8.

Loytonen, Teija. (2017). *Educational Development within Higher Arts Education: An Experimental Move beyond Fixed Pedagogies*. *International*

Journal for Academic Development, v22 n3 p231-244. Routledge.  
<http://www.tandf.co.uk/journals>

Moradi, B., & Bigdeli. (2019). The role of calligraphy art in the formation of children's identity by referring to the philosophical-psychological thoughts of Deleuze-Gatari. Presented at the Second National Conference on the Identity of Children of Islamic Iran. [In Persian]

Moradi, B. (2006). Postmodernism and its implications for teaching. Shahed University: Master's thesis. [In Persian]

Pourdaoud, Mohammad, et al. (2020). Extracting the characteristics of the basic elements of the Steiner model curriculum (a combined study). Vol. 8, No. 4, pp. 21-1. [In Persian]

Pourhosseini, M., et al. (2014). Explain the implications of John Dewey's views on art and aesthetics for the teaching and learning process. Scientific-Research Quarterly Journal of Research in School and Virtual Learning, Second Year, No. 6. Pp. 86-71. [In Persian]

Rasmussen, B. (2017). Arts education and cultural democracy: The competing discourses. *International Journal of Education & the Arts*, 18(8). Retrieved from <http://www.ijea.org/v18n8/>.

Salehi, S. (2008). Teaching Contingencies Deleuze, Creativity Discourses, and Art. A thesis submitted to the Faculty of Education in conformity with the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Queen's University Kingston, Ontario, Canada

Sarkhosh, Shahrzad, et al. (2021). Identify the components and elements of the curriculum based on developing problem-solving skills in order to provide an optimal model for the preschool period. *Scientific Quarterly of Teaching Research*. Ninth Year, First Issue, pp. 72-43. [In Persian]

Shorts, E. C. (2009). *Curriculum Methodology*. Translated by Mahmoud Mehr Mohammadi et al. Tehran: Samat.

Sommer, URS, Andreas and Keith Ansell Pearson. (2006). Nihilism and Skepticism in Nietzsche. Published Online: 10 DEC2007. Retrived November 2014 from: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9780470751374.ch14/summary>

Taybi Abolhassani, and Seyed Amir Hossein. (2019). Introduction to research method: Standard procedures for qualitative data analysis. *Science and Technology Policy Quarterly* Volume 9 Issue 2. Pp. 67-95. [In Persian]

Vartabedian, Becky. (2018). *Multiplicity and Ontology in Deleuze and Badiou*. Springer International Publishing, Palgrave Macmillan US.

Walker, Ginger Marie. (2017). *The Writing Writes Itself'*: Deleuzian Desire and the Creative Writing MFA Degree. ProQuest LLC, Ph.D. Dissertation, Virginia Commonwealth University.

Wassermann, Selma. (2017). *The Art of Interactive Teaching*. 1st Edition. Publisher: Routledge

Westraadt, Georina. (2018). Service-learning through Art Education. Faculty of Education, Cape Peninsula University of Technology, South Africa. *Journal of Childhood Education* 8(1), a511.

Zamani Jamshidi, M. Z. (2019). The link between existence – aesthetics and ethics – aesthetics in Gilles Deleuze's thought. PhD thesis of Shahid Beheshti University of Tehran. [In Persian]